

O‘ZBEKISTON TA’LIM TIZIMIDAGI KAMCHILIKLARI VA YAPONIYA TA’LIM TIZIMI

O‘rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi

Andijon davlat pedagogika instituti

Aniq fanlar fakulteti o‘qituvchisi

Maxmudov Izzatillo Ortiqali o‘g‘li

Fizika astronomiya 1- bosqich talabasi

O‘zbekiston ta’lim tizimini sanab o‘tadigan bo‘lsak bular:

1.Maktabgacha ta’lim muassasalari

2.Umumta’lim maktablari

3.Prezident maktablari

4.Kasb- xunar maktablari

5.Oliy ta’lim muassasalari bular barcha birdek taniydigan ta’lim muassasalari hisoblanadi.

O‘zbekiston ta’lim tizimidagi kamchiliklarni sanab o‘tadigan bo‘lsak albatta maktabgacha ta’lim muassasalaridan boshlashimiz kerak bo‘ladi hozirgi kunda davlatimizda nodavlat maktabgacha ta’lim muassasalaridam faoliyat ko‘rsatmoqda. Ushbu nodavlat maktabgacha ta’lim muassasalarida yosh kelajak avlodlarimiz uchun oziq-ovqat va sifatli boshlang‘ich ta’lim tarbiya olishlari uchun qoniqarli shart sharoitlar yaratilmayotgani kundek ravshan.Bunday kamchiliklar faqat nodavlat maktabgacha ta’lim muassasalarida emas balki davlat maktabgacha ta’lim muassasalarida ham uchrab turibdi. Biz bunday kamchiliklarni bartaraf etish uchun ushbu nodavlat va davlat maktabgacha ta’lim muassasalarida sifatli ta’lim berishni izga solishimiz kerak. Buning uchun hozirda maktabgacha ta’lim muassasalarida ta’lim tarbiya berayotgan o‘rta maxsus pedagoglar o‘rniga bakalavr darajasini olgan malakali

mutaxassislar ta'lim tarbiya berishlarini yo'lga qo'yishimiz kerak. Yurtimizdagi 7 yoshgacha bo'lgan bolalarning maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim olishlarini yo'lga qo'yishimiz kerak buning uchun o'zbek xalqini iqtisodiy tomondan barqaror bo'lishi kerak. Yurtimizdagi ota- onalarning o'z farzandlarini sifatli boshlang'ich ta'lim tarbiya olishlari harakat qilishi kerakda bo'ladi.

Hozirda yurtimizda ko'plab umumiy maktablar faoliyat ko'rsatmoqda.

Umumiy maktablar soni: 9691 ta Shundan:- boshlang'ich maktab: 16 ta

o'n yillik maktab: 9584 ta

vazirlik xuzuridagi maktablar: 6 ta

maxsus maktablar: 86 ta.

Yurtimizdagi 9691 ta maktablarda umumiy o'quvchilar soni 5821861 ta shundan qizlar 2840166 ta (48.8%)

O'g'il bolalar 2981695 ta (51.2%)

1-4-sinflarda 2505953 ta

5-11-sinflarda 3315908 ta o'quvchilar umumiy maktablar da taqsil olishmoqda.

Hozirda yurtimizda faoliyat ko'rsatayotgan umumiy maktablarda

Oliy 371392 nafar

Tugallanmagan oliy 6856 nafar

O'rta maxsus 64633 nafar.

O'qituvchilarning toifa tarkibi bilan tanishamiz

Oliy toifali 11202 nafar (2.5%)

Birinchi toifali 45389 nafar (10.2%)

Ikkinchi toifali 138198 nafar (31.2%)

Mutaxassis 248092 nafar (56.0%).

Umum ta'lim maktablardagi kamchiliklarni sanaydigan bo'lsak ushbu muassasalardagi ta'lim tizimi va o'quv binolarining talabga javob bermaydiganlari uchrab turibdi. Umum ta'lim maktablaridagi o'quvchilar sifatli ta'lim olishlari uchun sharoitlar yaratish zarur buning uchun sifatli kadrlar yaratish kerak. Hozirgi kunda maktabdagi o'quvchilar oliy ta'lim muassasalariga kirish uchun qo'shimcha darslarga

qatnashish kerak yo'qsa maktabdagi egallagan bilim bilan oliy ta'lim muassasasiga kira olmayman degan fikr o'quvchi yoshlarning ongiga singib ketdi. Bunday fikrlar nafaqat o'quvchilarni balki ayrim o'qituvchilarni ham ongiga singib bormoqda. Oliy ta'lim muassasalariga maktabda egallagan bilimlar bilan kirish uchun maktablarda taqsil berish uchun yuqori saviyali va oliy ma'lumotli pedagoglar taqsil berishlari kerak. Yurtimizda umumiy maktablarni rivojlantirish uchun ko'plab qonunlar qabul qilinmoqda.

Prezident «Ta'lim to'g'risida»gi qonunga imzo chekdi. Mazkur qonun bilan 1997 yilda qabul qilingan «Ta'lim to'g'risida»gi hamda «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida»gi qonunlar o'z kuchini yo'qotdi.

O'zbekiston prezidenti Shavkat Mirziyoyev 23 sentyabr kuni «Ta'lim to'g'risida»gi qonunni imzolandi, deya xabar qildi Adliya vazirligi matbuot xizmati. Mazkur hujjat 19 may kuni Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputatlari tomonidan ikkinchi o'qishda qabul qilinib, 7 avgustda Senat tomonidan ma'qullangan edi.

Hozir yurtboshimiz tomonidan prezidenti maktablari tashkil etildi. Prezident maktablarini tashkil etilishining maqsadi va vazifasi:

Prezident maktabi ixtisoslashtirilgan davlat umumta'lim muassasasi hisoblanib, uning faoliyati yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash uchun iqtidorli bolalarni aniqlash va o'qitishni ta'minlashga qaratilgan.

14 ta Prezident maktabi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 20-fevraldagi «Prezident maktablarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-4199-qarori asosida Qoraqalpog'iston Respublikasi, viloyatlar va Toshkent shahrida tashkil qilinadi.

2019-yilda Prezident maktab-internatlari Toshkent, Xiva, Nukus va Namanganda ochildi. Prezident maktablarining dastlab cheklangan miqdorda tashkil etilishi ushbu muassasalarni boshqarish uchun mutlaqo yangi modelni sinab ko'rish zarurati bilan bog'liq. Prezident maktablarini 2020 - 2021-yil oralig'ida O'zbekistonning barcha viloyatlarida qurish rejalashtirilgan.

Prezident maktablarida bepul umumiy o'rta ta'lim beriladi.

Prezident maktablarini tashkil etishdan ko'zlangan asosiy maqsad ta'lim jarayonida ilg'or texnologiyalarni qo'llash orqali iqtidorli bolalarni aniqlash va o'qitish tizimini shakllantirish, shuningdek, iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish, ma'naviy boy va intellektual rivojlangan avlodni tarbiyalash kafolatlarini ta'minlashdan iborat. Kasb -hunar maktablar iKadrlar tayyorlash umumta'lim muassasalarining 9-sinf bitiruvchilari hisobidan shakllantirilgan guruhlarda 2 yillik umumta'lim va mutaxassislik fanlarining integratsiyalashgan dasturlari asosida kunduzgi ta'lim shaklida amalga oshiriladi

Yurtimizda davlatimiz rahbari boshchiligida ta'lim sohasini tubdan isloh qilish, ayniqsa, yoshlarni oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasini oshirish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Oliy ta'limni sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish maqsadida O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi va boshqa bir qator me'yoriy hujjatlar qabul qilindi, muhim chora-tadbirlar tizimli ravishda amalga oshirib borilmoqda.

Bu boradagi raqamlarga e'tibor qaratsak, 2016 yilda mamlakatimizdagi oliy ta'lim muassasalari soni 77 ta, qamrov darajasi esa 9 foizni tashkil etgan bo'lsa, ushbu yo'nalishdagi sa'y-harakatlar natijasida oliy ta'lim muassasalari soni 160dan ortdi. Oliy ta'limga qabul kvotasi uch barobar oshirildi, qamrov darajasi yildan-yilga kengayib bormoqda. Hozirda yurtimizda ko'plab hududiy oliy ta'lim muassasalaridam faoliyat ko'rsatmoqda. Hozirda yurtimizda oliy ta'lim muassasalari yildan yilga o'zini o'zi moliyalashtirish tizimiga o'tib borishmoqda. Oliy ta'lim muassalaridagi kamchiliklar ayrim qo'shtirnoq ichidagi poraxo'r o'qituvchilarni biz talabalarni sifatli ta'lim olishlari uchun to'sqinlik qilmasliklari kerak. Oliy ta'limdagi yoshi katta ayrim o'qituvchilarni yosh iste'dodli ,serharakat va tirishqoq o'qituvchilarga almashtirish kerak. Maktabgacha ta'lim muassasalarida, umumiy o'rta maktablarida, prezident maktablarida va kasb hunar maktablarida o'quvchi yoshlar to'g'ri sifatli ta'lim olishlari uchun albatta oliy ta'limda ta'lim olayotgan talabalarga sifatli ta'lim berishi kerak.. Demak eng katta mas'uliyat oliy ta'lim muassasalarining o'qituvchilariga tushadi

O‘z farzandlari sifatli ta’lim olishlari uchun to‘sqinlik qiluvchi barcha sabablarni ota onalar o‘z zimmasiga olib farzandlari sifatli ta’lim olishlari uchun imkoniyatlar yaratish kerak

Yaponiyada o‘quv yili aprel oyida boshlanadi. Darslar maktabga qarab dushanbadan jumagacha yoki shanbagacha davom etadi. O‘quv yili uch trimestrdan iborat bo‘lib, ularning har biri bahor va qishda — qisqa muddatli ta’tillari, yozda — bir oylik dam olish kunlari bilan ajratilgan. Maktab tizimi quyidagilardan iborat:

Boshlang‘ich maktab (yaponcha: 小学校 syu:gakko:?), 6 yosh

O‘rta maktab (yaponcha: 中学校 tyu:gakko:?), 3 yil

Yuqori maktab (yaponcha: 高等学校 ko:to:gakko:?, qisqartirilgan Andoza:Lang-ja2 ko:ko:), 3 yil. Boshlang‘ich va o‘rta maktab majburiy hisoblanadi. Majburiy emas bo‘lsa ham, yuqori maktabni yapon o‘quvchilarining qariyb 79 foizi bitirishadi. Bolalar bog‘chasi 6 yoshgacha bo‘lgan bolalarni qabul qiladi, ammo hech qanday ta’lim bermaydi. Shu sababli, bolalar bog‘chalari rasmiy ta’lim tizimidan tashqarida va barcha ta’lim muassasalari kabi Madaniyat va ta’lim vazirligiga emas, balki Farovonlik va mehnat vazirligiga bo‘ysunadi. Boshlang‘ich maktabda ta’lim 6 yil davom etadi. U umumiy fanlarni o‘rgatadi: yapon tili (shu jumladan xattotlik), arifmetika, musiqa, san’at, jismoniy tarbiya (1-6 yil o‘qish), hayot asoslari (1-2 yil o‘qish), gumanitar fanlar, tabiiy fanlar (3-6 yillik ta’lim.), mehnat (o‘qish muddati 5-6 yil). Ba’zi xususiy maktablarda qo‘shimcha ravishda diniy fanlar, dunyoviy axloq va boshqalar o‘rgatiladi. Milliy darsliklar mavjud emas. Yuqori maktabda ta’lim 3 yil davom etadi. Gumanitar va tabiiy fanlar bo‘yicha mutaxassislik mavjud. Ta’limning asosiy maqsadi universitetga kirishdir. Katta yuqori maktabda o‘qitiladigan fanlarga quyidagilar kiradi: davlat tili (zamonaviy, qadimiy), gumanitar fanlar (geografiya, Yaponiya tarixi, jahon tarixi), jamiyat (sotsiologiya, etika, siyosatshunoslik, iqtisod), matematika (algebra, geometriya), tabiiy fanlar (fizika, kimyo, biologiya, geologiya), san’at (musiqa, tasviriy san’at, dizayn, hunarmandchilik), jismoniy tarbiya, mehnat, ingliz tili, informatika va boshqalar. QS World University Rankings ma’lumotlariga ko‘ra, 2015-yilda Osiyoning eng yaxshi o‘ttizta universiteti: Tokio universiteti (12-o‘rin),

Osaka universiteti (13-o‘rin), Kioto universiteti (14-o‘rin), Tokio texnologiya instituti (15-o‘rin). 20-o‘rin, Toxoku Universitet (20-o‘rin), Nagoya universiteti (21-o‘rin), Xokkaydo universiteti (25-o‘rin), Kyushu universiteti (28-o‘rin)ni egallagan). O‘zbekistondaham Yaponiya kabi ta’lim tizmini ulfat qo‘yishimiz kerak buning uchun o‘zbek ota-onalari o‘z farzandini sifatli ta’lim olamayotgani uchun o‘zlarini aybdor his qilishlari kerak . O‘quvchi yoshlar ta’lim olish uchun o‘zlarida ishtiyoq uyg‘otishi kerak .Davlat ravnaqi yo‘lida o‘z hissalarini qo‘shish uchun kechayu kunduz harakat qilish kerak. Oliy o‘quv yurtlarimizning reytingini oshirishimiz kerak dunyoning eng nufuzli 1000 ta oliy o‘quv yurtlari qatoriga qo‘shilishi kerak shundagini chet davlatlardan ham o‘quvchi yoshlar taqsil olish uchun keladilar Millatning xalqaro olimpiadalarda, tanlovlarda g‘olib bo‘ladigan va dunyoning eng yaxshi oliy o‘quv yurtlariga kira oladigan kelajakdagi yetakchilarini, o‘quvchilarini tayyorlash. Biz jahon maydonida raqobatbardosh bo‘la oladigan yetakchilarni tarbiyalaymiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Tokio: Syogakukan, 1994—1997.
2. Shavkat Mirziyoyevning Yangi O‘zbekiston strategiyasi kitobi